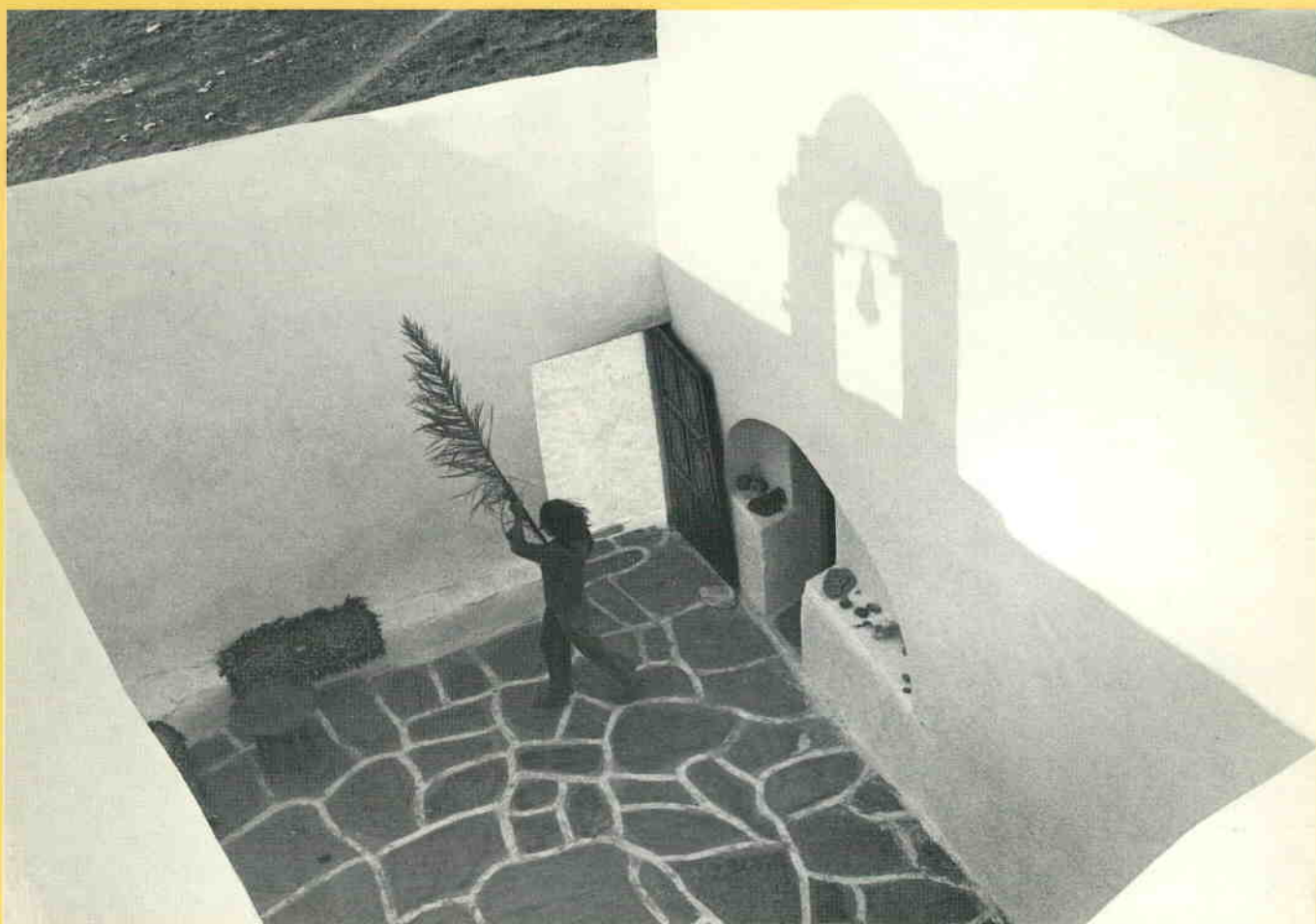

Jaargang 2 Nummer 1/1988
Prijs losse nummers f 9,00/België Bfrs 175

LYCHNARI

VERKENNINGEN IN
HET GRIEKENLAND VAN NU

**Griekse universiteit in discussie
Ikonen, hun betekenis in de orthodoxe traditie
Thodoros Angelopoulos**

In het kunstkatern: Gisèle

Nederlandse opgravingen in Griekenland

et graf zijn

n hen die de
n der Meer/
1 pag. 46 en

Church, Pe-

is-Nieuw-
we Doe-
11 VARIA
resseer-

mbarton

yzantine

ji (Histo-
Metaxá.
hof (By-
schilder-
rken op

forakis-
de ver-
Gronin-
zorgen
ens die
de Ro-
dewer-
s Mon-

(Geert

poort)
k)
k)

tegen
l. Voor
ct en
in dit

1 van
10789

op
echi-

ur)
fslui-
'87/

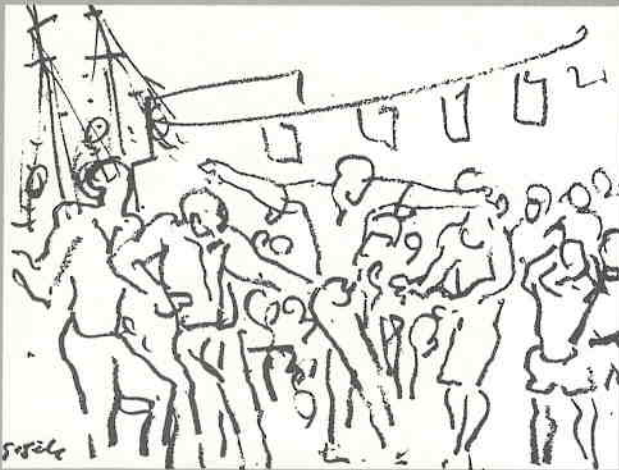
láras
> 29-
r de
nde
cre-

Gisèle

'PURSUIT', 1971.
(Vermomde Zeus met nymf) olieverf op linnen, 149 x 149 cm

De schilderes Gisèle van Waterschoot van der Gracht werd in 1912 in Den Haag geboren. Haar moeder stamt uit Oostenrijk. Haar vader, een bekend geoloog, vertrok in 1915 met zijn gezin naar de Verenigde Staten. Als klein meisje woonde Gisèle in het dorp Ponca City (Oklahoma) aan de rand van een indianenreservaat, waaraan zij nog steeds levendige herinneringen bewaart. Terug in Europa vestigden haar ouders zich op een familie-buiten in Oostenrijk (1929). Vandaar gaat zij naar Parijs en werkt enige jaren bij de graficus Edouard Léon en in de ateliers van de Grande Chaumière en Colarossi, terwijl ze er als 'élève libre' de Ecole des Beaux Arts bezoekt. Vanaf 1934 woont en werkt zij in Limburg, waar zij de glazenier Joep Nicolas ontmoet, op wiens atelier zij zich bekwaamt in het glazeniersvak. Na een eerste persoonlijke opdracht voor gebrandschilderde kerkramen zullen nog belangrijke opdrachten volgen.

Via het schildersdorp Bergen (N.H.) komt ze tenslotte naar Amsterdam (1939). Haar schilderijen worden in die jaren tentoongesteld o.a. in Amsterdam en Den Haag, terwijl pentekeningen, ontstaan in de oorlog, in 1946 te zien zijn bij Schaeffer Galeries, New York. In 1956 tentoonstelling in het Centraal Museum te Utrecht. Met Joke Haverkorn van Rijsewijk richt zij in het zelfde jaar in Amsterdam de Weverij de Uil op en ontwerpt wandtapijten voor verschillende opdrachtgevers. Ze heeft tentoonstellingen in Nederland, en neemt deel aan de eerste 'Biennale de la Tapisserie' te Laussane. Met Arnold d'Ailly, met wie ze inmiddels is gehuwd, gaat zij in 1963 voor het eerst naar Griekenland. Op het eiland Paros ontdekt zij het vervallen kloostertje 'Ayos Ioánnis', dat zij met veel toewijding restaureert en waar zij - aanvankelijk met tussenpozen - maar vanaf 1968 tot 1982 permanent zal wonen en werken.

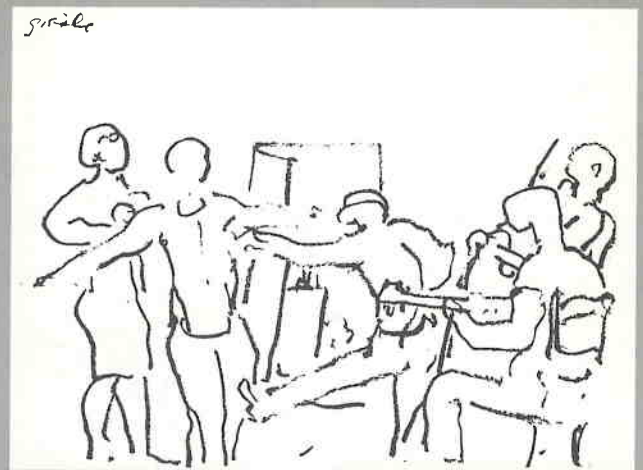
'Nu, na verloop van ruim twaalf jaar, kan ik zeggen dat mijn kleur 'aangepast' is aan de eigenheid van Paros.'
(Citaat uit de catalogus van de tentoonstelling van haar werk in het Singermuseum te Laren, 1979).

Gisèle

Stella Lubsen-Admiraal, in gesprek met de schilderes Gisèle, tekende daarvan de volgende fragmenten op voor *Lychnari*:

Schetsen in zwart krijt, Paros 1966 20 x 28 cm

Les Iles Celibataires

Lang voordat ik naar Griekenland ging, zelfs lang voordat ik de Aegeïsche Zee zou zien of een Grieks eiland, schilderde ik twee panelen en noemde ze 'Les Iles Célibataires'.

Kort geleden kwam ik ze weer tegen en zag dat ze van 1961 zijn. Als ik er nu naar kijk ben ik verwonderd dat ze niet tien jaar later werden geschilderd. Immers toen leefde en werkte ik voor het grootste deel van het jaar in Griekenland. Wellicht vormden deze gefantaseerde schilderijen een vooruitziende blik op datgene wat de schikgodinnen voor mij in petto hadden.

Phidias' Athena

Arnold d'Ailly en ik reisden voor het eerst naar Griekenland in 1963. Een droom werd werkelijkheid. Pausanias en goede raad van archeologen-vrienden begeleiden ons. Voordat we de Akropolis beklommen, liepen we er eerst twee dagen lang omheen. We bekeken haar van alle kanten en vingen soms een glimp op van het Parthenon dat boven de borstwering uit gluurde. Net als de pelgrims in de klassieke oudheid, gingen we op de derde dag naar boven, bestegen de Propylaeën en stonden toen oog in oog met de tempel.

Alhoewel Phidias' Athena al lang geleden vertrokken was, leek zij overal aanwezig. In het museum vierden mijn ogen feest met haar Kore's.

Parisch marmar

Door vrienden ontmoetten we de vooraanstaande Griekse beeldhouwer Christos Kaprálos. We bezochten hem in Athene en Aegina. Het bleek dat we allebei in

de ateliers van de Grande Chaumière en Colarossi in Parijs hadden gewerkt. Een hele dag brachten we in zijn werkplaatsen door. Er stonden veel grote bronzen figuren, geestige kleine terracotta's, sculpturen van hout, zandsteen en Parisch marmer.

Ayos Ioannis

In 1964 bezochten we de eilanden en via Naxos bereikten wij uiteindelijk Paros. Hier wilden we zien waar Phidias' marmer vandaan kwam. Paros bleek fataal te zijn. Ik werd verliefd op dat wat overgebleven was van een kloostertje vlak aan zee op een eenzame plek. Ondanks het feit dat er alleen nog geiten in de ruïnes huisden, was het – immers eigendom van de kerk – niet te koop. Maar toen we voorstelden 'Ayos Ioannis' te restaureren, gaven zowel de kerkelijke autoriteiten als ook de gemeenteraad van het dorp graag hun toestemming. Ik maakte alle tekeningen en ontwerpen voor de restauratie, besteedde veel tijd aan de supervisie, en overreedde de bouwlieden hun werk net zo te doen als hun vaders vóór hen hadden gedaan, de oude methoden te gebruiken en zoveel mogelijk de nieuwe proberen te vergeten. Langzamerhand werden we het eens en toen in de derde zomer het werk was voltooid waren ze allemaal heel trots op hun kloostertje.

Mijn atelier

In 1966 begon ik in mijn primitieve, kleine atelier te schilderen. Het plafond was zo laag dat ik het bovenste deel van mijn ezel af moest zagen, maar het licht... het licht was een openbaring! Van 7 uur 's morgens tot 2 uur 's middags kon ik werken. Dan joeg de zon mij de zee in. Ik schilderde in die tijd figuratieve composities en be-

perkte me bewust tot de kleuren die om me heen te zien waren: witten, blauwen, okerkleuren van bamboe en oud hout. Op een dag hoorde ik het geratel van een zware ketting. Ik rende naar het slaapkamerraampje om te kijken wat er aan de hand was. Een grote kaïki was heel dichtbij voor anker gegaan en lag daar als een drijvend vermiljoenen paleis in een bed van hemelsblauw. Mijn zelfdiscipline raakte na deze aanblik bij het schilderen totaal in de war: het vermiljoen van de boot keerde plotseling terug in de muts van een van de afgebeelde figuren. Arnold d'Ailly – die toen nog leefde – kwam in mijn atelier, keek naar het doek en lachte. Hij zei: 'ik kan wel zien dat je uit het slaapkamerraam hebt gekeken. Na zijn dood was het vooral een boerenfamilie die me in 1968 de moed gaf om weer terug te gaan naar het klooster. Ongeveer twintig minuten lopen van het klooster stond een boerderij. De jongste zoon van Yorgos, de boer, de toen vijf jaar oude Yannis, kwam een paar keer per week met aarden kruiken op zijn ezel met zoet water. Water was een probleem, want er was geen bron. De dochters van Yorgos hielpen mij bij mijn eenvoudige huishouden. Dimitris, een visser, kwam me eens per week ophalen om in het dorp aan de overkant van de baai mijn inkopen te doen. De tomaten en de uien waren zoet, de artisjokken zo mooi, de vijgen zo verrukkelijk als ik mij dat van het paradijs had voorgesteld. Geitenkaas en brood kreeg ik altijd van de boerin, Marouso, die zelf kaas maakte en heerlijk brood bakte. Het was bij hen thuis dat ik in de gewoonten van het Griekse eilandleven werd ingewijd. Ik was er zo nu en dan bij als ze na een dag hard werken in de velden thuiskwamen. Daar hadden ze van zonsopgang tot zonsondergang gezwoegd. Zij haalden de oogst binnen en dreeven de mil-

'MIKROS VORIAS' (Kleine Noordenwind), 1978
 olieverf op linnen, 64 x 73,5 cm

dieren over de ronde stenen dorsvloer, de 'aloni'. Tussendoor moest dan ook nog de kudde schapen en geiten gehoed en gemolken worden.

Het dansen

Men zou denken dat na alle inspanningen van het boerenleven van alledag, Yorgos en zijn familie vroeg naar hun stromatrasen zouden verlangen, maar nee, integendeel! Bij hen ervoer ik wat DANSEN betekent voor de Grieken. Dansen was een ritueel. Het betekende al het andere vergeten. Lichamen verloren hun gewicht. Uitgestrekte armen werden vleugels en gelaatsuitdrukkingen keerden zich naar binnen. Altijd, altijd begonnen de mannen. Yorgos leek voortdurend om een of ander onzichtbaar voorwerp te dansen. Hij werd daarbij een ander mens. Later mochten ook zijn zoons dansen, ieder om de beurt, zelfs kleine Yannis. Op feestdagen kwamen er ook burens en familieleden om te dansen. Er werd op een 'zabouna' of doedelzak gespeeld of men maakte gebruik van een heel oude platenspeler die met de hand opgewonden moest worden. Iedereen klapte mee met het ritme. Olielampen verlichtten de kamer en de dansenden. Als de mannen moe waren, dansten de vrouwen, soms alleen, soms samen in een reidans.

In een oud schrift vond ik wat schetsen van dergelijke 'Paniyiri'-avonden in de haven van Náoussa. Hier, in deze marmeren balzaal, zoals de Venetianen die in de 17de eeuw hadden gebouwd, nu versierd met slingers van octopussen, dansten de vissersboten bij het minste

zuchtje wind, schouder aan schouder tegen elkaar aan. De dorpsbewoners dansten wáár ook maar violisten of doedelzakspelers speelden en de hele bevolking kwam uit de omringende heuvels tevoorschijn en de Parische wijn vloeide.

DANS had geen leeftijd, was tijdloos.

Mozaïek

Het moet twintig jaar geleden zijn dat ik besloot een groot rond mozaïek te maken op het terras van 'Ayos Ioannis' voor de kerkdeur. Ik maakte het van marmeren kiezelstenen die ik vond op een strandje langs de baai: zegroene en blauwe, okerkleurige en rose, zwarte en grote hoeveelheden Parisch wit. De stenen werden door een processie van met manden beladen ezels en muil dieren naar me toegebracht. In het mozaïek worden de vier evangelisten symbolisch voorgesteld om het zich in het midden bevindende Lam Gods.

Vijftien jaar lang versierde ik op de feestdag van 'Ayos Ioannis' de kerk voor de 'paniyiri' in augustus, wanneer honderden mensen met vissersboten, op ezels en muil dieren naar het kloostertje kwamen.

Vijf jaar geleden verliet ik Paros voorgoed.

Vandaag moet ik denken aan een paar regels van Archilochos, de grote Parische dichter van de 7de eeuw v. Chr.

*Zeg vaarwel tegen het eiland Paros.
 Vaarwel zijn vijgen en varende leven.*

Inleiding: Riek Weijand
 Dia's: Brian Quinn